

נביא השלום מהתנחלויות

הרב **מנחם פרומן** היה מנהיג רוחני יוצא דופן, שלא הלך בדרך סלולה ומוכרת. קפדן ומחמיר הלכתי, שראה בדת הממוסדת אויב; מתנחל שהאמין שאהבת האדמה אין משמעה אהבת הריבונות על האדמה. ספרו של מורדי מילר מצליח להעביר דמות חיה ומורכבת, ומסמן אפשרות להציץ מעבר לאפלה שבה אנחנו נמצאים

האדמו"ר מתקוע: סיפורו של הרב מנחם פרומן // מורדי מילר

(דיעות ספרים) | 200 עמ'

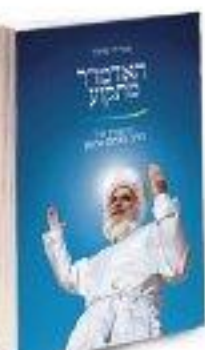
הרי אני מתחנן לפניו יתעלה שיעניק גם לאחיי הפלסטינים אותה עצמאות אשר אתם מבקשים אותה זמן רב. הצדק האלוהי הוא יסוד השלום, והצדק מחייב ששני העמים יזכו בחירות באופן שווה, וכמו שהיהודים חוגגים עצמאות במדינת ישראל ובירתה ירושלים, גם יחגגו הפלסטינים עצמאות במדינת פלסטין ובירתה ירושלים, כתב הרב מנחם פרומן, רב היישוב תקוע, לאבו-מאזן, הנשיא המיועד של הרשות הפלסטינית, בשנת 2004. "פעמים רבות חזר בחיך על הצעתו לשנות את שם משפחת מ'פרומן' ל'פורים'. הרי כשמודיי עים בחרשות 'הרב פרומן נפגש עם ער' פאת', הדבר מרגיז אנשים. לעומת זאת, אם ידווח ש'הרב פורים נפגש עם ערפאת' איש לא יתרגז."

פרומן לא היה פוליטיקאי וגם לא רב של פורים, הוא היה מנהיג רוחני יוצא דופן. כדי לפענח את דמותו צריך לדבר על רוחניות, על עבודת השם ("אפילו היו כל העולם דתיים, אני וביתי נעבוד את ה'"), על אחרות ההפקים, על חסידות גור ועל לחיות את השבר. על אהבת התורה. על לימוד בחוג למחשבת ישראל ובישיבת מרכז הרב. על חזרה בתשובה (פעמיים) ועל הקרבה לרב צבי יהודה קוק. על אהבת החור פש שלו, המסכות, האקסצנטריות, המש' חק, והצחוק, "ברחנא רמלכא". על התקופה שעיקר עיסוקו היה בתורת הרב קוק, על תקופת הזוהר ועל ימי רבי נחמן מברסלב. מילר מכנה אותו "אדמו"ר" אך מכון בכך לאחרית ימיו: "ההתנגדות הנוקבת דעכה כמעט לגמרי, ואלפים עלו לרגל לשמוע תורה מפי המתנחל פעיל הש' לום; איש ההלכה המשורר והמחזאי, הק' פדן והקנאי, הברחן והשחקן; תלמידים של ברל כצנלסון, מרטין בובר, הרבנים קוק, רבי נחמן ורבי שמעון בר יוחאי. ברגע אחד נעשה מנחם לאדמו"ר מתקוע". אבל רוב ימיו לא הלך פרומן בדרך סלולה של מנהיגות מוכרת. סגנונו היה של מתקני דת שוברי מסגרות. קפדן ומחמיר הלכתי, שראה בדת הממוסדת אויב. דמויות כאלה משלבות בצורות שונות פונדמנטליזם – חזרה לשורשים האמיתיים, שהכנסייה קילקלה – עם חדשנות רעיונית, רוחניות וסגפנות. מתקנים הם כריזמטיים, אנטי-ממסדיים, מעוררים אמוציות, עם טקסים ייחודיים והתנהגות מפתיעה, שהנהגותיהם ורבי ריהם סתומים במפגיע וזוקקים פרשנות, ושעולים אליהם לרגל בשביל להיות קרוב לצדיק ולאזן דווקא בשביל תוכן תורתו. אילו חסידיו היו שואלים חוקרי דתות מראש אם זה רעיון טוב להמליך טיפוס דתי מסוג זה לרב היישוב – הם היו חוסכים להם הרבה מפה נפש. על כל זה הייתי צריך לכי טוב. אבל אני לא מצליח. כל

באובמה, על פגישתו עם ארדואן לאחר משט המרמרה, ועוד ועוד) ולא גרתע מתרמית התי מהוני. הוא האמין שאין לנהל את הסכסוך אלא להגיע להודנה עם חמאס ("יש לדתות, בעיקר ליהדות ולאיסלאם, מנגנון של תיווך בין חזון מרחיק לכת לבין מציאות"), ושחילונים לעולם לא יעשו שלום, כי הם מתעלמים מהדת במקום להתריין איתה ("מה הפחד הגדול שלי? שחלילה יהיה לי בן לא דתי. זה גם הפחד של איש מוסלמי").

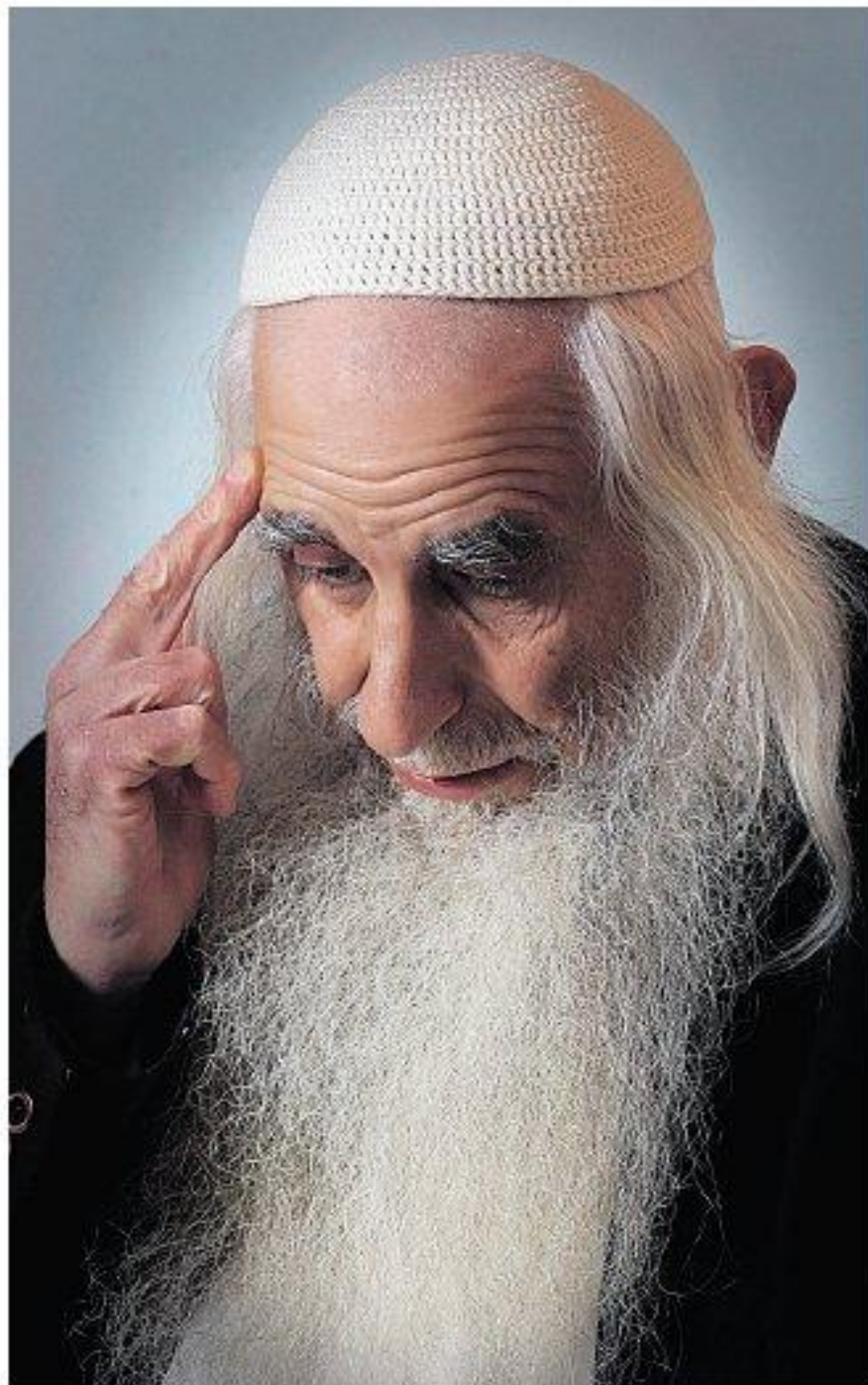
והנה קטע נוסף: "לאחר שבחודש ספטמבר 2011 הושחת מסגד בכפר קוסרה – נעמד מנחם, עטור תפילין, וקרא מראש גרם מדרגות המסגד 'אללה אַכְבַּר'... לאחר מכן ירד למטה ואמר: אלהים יעניש את מי שעשה זאת. אלהים חזק יותר מהשטן, והשלום חזק יותר מהטרור". פרומן תמך במדינה פלסטינית לצד מדינת ישראל אבל רק כשלב ביניים בדרך למדינה אחת, "המדינה האנושית", אשר "תהיה משר תפת לישראלים ופלסטינים, צבאם אחד וממשלתם אחת". תאמרו, תמימות קדושה ותו לא. אשיבכם, וניהול הסכ' סוך אינו תמימות? ועוד מאותו הרבר אינו תמימות? הרי מה שחסר לנו היום הוא דמיון פוליטי, האפשרות לצאת מן המצר. וכי המציאות שלנו, עם הפוג' רומים היומיומיים, נורמלית בעיניכם? כשידע שימיו ספורים הכריז "אקח על עצמי את עבודת השלום". באחד רית ימיו ייסד את תנועת 'ארץ שלום' לדיאלוג בין מתנחלים לפלסטינים. "בעבר חיברו בין היהדות לציונות", אמר, "והיום צדיכים לחבר בין היהדות לשלום". הנה כי כן, זו לא רק נטיית שלי שהביאה אותי להתמקד דווקא בפעילות הפוליטית, ולא בצדדים אחרים של אישיותו. הרבה אנשי רוח והגות יש במקומותינו, הרבה 'צדי' קים'. אבל אנשים עם דמיון פוליטי נועז? אותם אפשר לספור על אצבעות יד אחת. וכמו הרב פרומן אין. מי ייתן לנו כמותך, מנחם יהושע פרומן חי שלום. מי יחלצנו מן המצר?

בעבודת נמלים ארכיונית ועשרות ראינות מצליח מורדי מילר להעביר דמות חיה ומורכבת. אין כאן ניסיון לחקר דת, דבר שמילר עושה בכתביו האקדמיים, אלא מאמץ לספר סיפור שיעמיד מול הקוראים דמות במלוא הדרה (אקפרסיס, קראו לזה היוונים, תיאור במילים שמאפשר מראה עיניים) והוא מצליח בכך מעל ומעבר. בפרקי הסיום, העוסקים במחלה ובנסיעות לאומן, הוא נושק להגיוגרפיה (ויש להודות שזו דמות שמזמינה הגיוגרפיה), אבל ברוב הספר מצליח להישמר מכך, ואף אינו מטשטש את ההיבטים הבעייתיים בדמותו של פרומן (ביחסו לילדיו, ביחסו לצאן מרעיתו, או בגישתו ללהט"בים, כולל כאלה שביקשו ממנו נחמה). אך עיקר תרומתו של הספר, בשעה הזו, הוא פתיחת הדמיון הפוליטי שלנו והאפשרות לחרוג, ולו לרגע, מעבר לאפלה שבה אנחנו נמצאים. ●

ישי רחיצבי

מה שאני יכול לחשוב עליו כשאני קורא (בש' קיקה) את הספר – זה פוליטיקה. בימים שבהם פרעות בפלסטינים הם מעשה יום-יום, בפנים גלויות ובאין מפריע, אני יכול לכתוב דבר מלבד על פרומן המתנחל שעזב בטריקת דלת את גוש אמונים כשהנהגתה סירבה לגנות את המחנת היהודית; שכתב שירי אהבה ארוטיים לארץ ישראל ונאבק בפניו מסיני ובהתנתקות מרצועת עזה, אבל סירב להיכנס לבית בהתנחלות מגדל עוז כי על הדלת הייתה כתובה שורה משיר של נעמי שמר "ארץ ישראל שייכת לעם ישראל". הרב שהתנגד לענישות קולקטיביות ול"סגר ההרעבה". מתנחל שהאמין

כתוב הרב מנחם פרומן | צילום: אלנס קולומויסקי

שאהבת האדמה אין משמעה אהבת הריבונות על האדמה. רבה של תקוע שנרדף מאז החל לדבר עם פייסל חוסייני באינתיפאדה הראשונה, עם אחמד יאסין ומנהיגי חמאס נוספים בשנות ה-90, בתחילה בכלא הישראלי ואז בעזה, ובשנות האינתיפאדה השנייה גם עם יאסר ערפאת (שאליו שלח לק' ראת כל חג מכתב ברכה עבור 'העם הפלסטיני האציל', שע' ראפת ציווה לפרסם בעיתונות הפלסטינית).

כבר בשנת 1990 תיארו חגי סגל כאדם תמים ותימהוני. מאז לא פסק פרומן מיוזמות מדיניות, מרחיקות לכת יותר ויותר (לא אוכל לסכמן, קראו בספר על המעורבות במו"מ לשחרור חטופים, על תמיכתו

כשידע שימיו ספורים הכריז "אקח על עצמי את עבודת השלום". באחרית ימיו ייסד את תנועת 'ארץ שלום' לדיאלוג בין מתנחלים לפלסטינים. "בעבר חיברו בין היהדות לציונות", אמר, "והיום צדיכים לחבר בין היהדות לשלום"